

Правова доктрина виробила такі основні вимоги до мови права: адекватність, детермінованість, лапідарність, формальність, функціональність. У сфері правовідносин існує особлива мова як знакова система, що служить засобом прояву думок, професійного спілкування юристів, засобом передачі професійної (правової) інформації; наведені вимоги, що висуваються правовою доктриною до юридичної мови, яскраво свідчать: важливою складовою мови права є юридична термінологія.

Список використаних джерел

1. Теорія і практика ділової мови. – Харків : Акта, 1997. – 191 с.
2. Пиголкин А. С. Процесуальная форма правотворчества / А. С. Пиголкин. – М., 1996. – 320 с.
3. Кияк Т. Р. Фахові мови та проблеми термінознавства / Т. Р. Кияк // Нова філологія : зб. наук. пр. – Запоріжжя : ЗНУ, 2007. – № 27. – 208 с.

Котяш І. Л., курсант навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри юридичного документознавства Національної академії внутрішніх справ
Ялова О. В.

РЕАЛІЗАЦІЯ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ

Мовна політика – це сукупність ідеологічних постулатів і практичних дій, спрямованих на регулювання мовних відносин у країні або на розвиток мовної системи у певному напрямі. У системі державних пріоритетів України мовна політика посідає чільне місце, тому що вона є складовою національної політики, яка спрямована на унеможливлення міжнародних конфліктів у поліетнічній країні. Її стратегічним завданням є забезпечення неухильного дотримання конституційних гарантій щодо розвитку й функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя та вільного розвитку,

використання й захисту *мов національних меншин* України. Пріоритетом мовної політики в Україні є утвердження і розвиток української мови – визначального чинника і головної ознаки ідентичності української нації, яка історично проживає на території України, становить абсолютну більшість її населення, дала офіційну назву державі і є базовим системоутворюючим складником української державності. Не випадково відновлення незалежної державності України наприкінці ХХ століття було спричинене і усвідомленням українською елітою та більшістю українців того факту, що українська мова як найважливіша ознака буття української нації, опинилась під загрозою. Без повноцінного функціонування української мови в усіх регіонах України українській нації загрожує втрата статусу і ролі титульної і державотворчої нації. Державна мовна політика має унеможливити перетворення України з суверенної національної держави в денаціоналізований географічний простір, який стане легкою здобиччю тих держав, мови яких витіснять українську і стануть панівними на всій території країни або в окремих її частинах. Основна причина мовних проблем в Україні криється у відсутності дієвого державного механізму регулювання мовного питання. У перші роки незалежності нашої держави такий механізм існував – були створені спеціальні державні органи й установи, зокрема, Держдепартамент із здійснення державної мовної політики у структурі Державного комітету у справах національностей та міграції та Рада з питань мовної політики при Президентові України. Їх діяльність спрямовувалась на створення умов для розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя, а також розвитку й використання мов національних меншин України, задоволення мовних потреб українців, які проживають за межами держави. Ускладнює ситуацію стосовно розвитку української мови як державної і те, що за національними, культурними, мовними, економічними ознаками Україна є досить неоднорідною. Увмовно країну можна розділити на три великі регіони. Це Захід (Волинська, Рівненська, Тернопільська, Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька, Закарпатська області), Північ і Центр (Хмельницька, Вінницька, Житомирська, Київська, Чернігівська, Сумська, Полтавська, Черкаська, Кіровоградська

області), Південь і Схід (Одеська, Миколаївська, Херсонська, Дніпропетровська, Запорізька, Харківська, Донецька, Луганська області та Автономна Республіка Крим). Відсутність досконалої законодавчої та нормативної бази і політичної волі державної влади не сприяють активізації мовної політики, внаслідок чого українське суспільство поділилося на україномовні та російськомовні регіони. Русифікаційна політика тривала в Україні майже 300 років і була значно більш жорсткою, ніж в інших частинах Російської імперії та Радянського Союзу. Ситуація загострилася ще після вступу в дію «Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» (2006), з якою, начебто, «не стикається» Конституція України, в якій визнається тільки одна державна мова – українська. Ускладнюється справа також тим, що українська влада прагне до членства в ЄС і тому має суворо дотримуватися всіх стандартів і – одночасно – «боротися» з подальшою русифікацією українського населення. Тим часом на Півдні та Сході України деякі міста та регіони проголосили російську «своєю регіональною мовою», хоча це виходить за рамки їхньої компетенції. Може, ще більш небезпечною є та обставина, що попри те, що українська мова – єдина державна мова (за законом), у деяких сферах суспільного життя навіть на Заході все ще домінує російська мова – у таких сферах, як молодіжна культура, економіка, вища освіта, наука, популярна література, преса тощо. Таким чином, виходить, що в країні майже відсутній «чистав українська основа». Труднощі сильно ускладнюються близькістю української та російської мов (така близькість є ще тільки в білоруській мові). Для багатьох людей ця обставина ускладнює можливість розмовляти чистою українською чи чистою російською мовами. Так званий суржик – змішана мова – вельми поширений; при цьому спеціалісти переконують, що той суржик тільки ускладнює процес мовного розвитку української нації. Безперечно, мовна ситуація в Україні складна. Немає жодної іншої європейської країни, де мова етнічної меншини набула б такого ж поширення, що й державна мова, а державна була б на певних територіях мовою меншості населення. Причина цього криється в історії України – від середини XVII ст. Схід України, який став частиною Російської імперії, зазнавав русифікації. За часів СРСР цей процес поширився на всю територію України.

Є також регіони, де говорять іншими мовами. Наслідком цього є нинішня двомовність України. Сьогодні Україна є прикладом для інших колишніх радянських республік, оскільки вона характеризується толерантністю в мовних питаннях. В Україні можна звернутися на вулиці із запитанням, отримати відповідь іншою мовою, і при цьому ніхто не почуває себе ображеним. Конфлікти здебільшого провокують політики, особливо у зв'язку з виборами. Україна підтримує за рахунок державного бюджету освітні й культурні заклади багатьма недержавними нормами. Ця практика зовсім не є загальноприйнятною у світі й гідна наслідування. Заслугує поваги прагнення України дотримуватися міжнародних правових зобов'язань та впроваджувати відповідні акти і механізми Ради Європи, – попри ще помітну спадщину радянської доби.

Отже, без повноцінного функціонування української мови як державної в усіх регіонах України українській нації загрожує втрата статусу і ролі титульної державотворчої нації. Ідеї про двомовність не сприятимуть етнополітичній стабілізації суспільства в разі їх конституційного закріплення в Україні. Утвердження української мови як державної слід вирішувати в контексті державної інституціоналізації, формуючи державно-управлінський механізм забезпечення мовної політики, що унеможливилював би спекуляції мовно-політичними проблемами, які найчастіше зумовлені культурологічним чи етнокультурним контекстом. На нинішньому етапі українського державотворення вважається доцільним прийняти «Закон про державну українську мову в Україні», який регулював би особливості функціонування й державного захисту саме державної мови. Такий закон повинен чітко встановити пріоритети державної мовної політики, подолати наявну тут на сьогодні цілковиту безсистемність. Концептуальні постулати такого закону повинні базуватися на засадах обов'язковості використання на всій території держави. У законі слід чітко виписати сфери функціонування державної мови: державне справочництво та публічне адміністрування, облік і звітність підприємств і установ, фінансова (банківська) та технічна документація, дипломатична діяльність держави, листування між підприємствами та установами, судові процеси, всі угоди між юридичними та фізичними особами, офіційні заходи державних установ тощо. Крім того варто обов'язково виписати

рівень володіння державною мовою для представників влади та керівних осіб, окресливши чіткі критерії оцінювання знань державної мови. Більше того, закон має містити контролюючі функції з конкретними формами заохочень та стягнень за знання/незнання державної мови. Особливо це має стосуватися державних службовців, представників влади, керівних осіб. Існуючий же нині закон повною мірою не відповідає вимогам державотворення та створює лише суперечки навколо мовного питання. Тому прийняття закону про державну мову дасть змогу ефективно реалізовувати державну політику і вдосконалити правові відносини у сфері державної мови, врегулювати суспільні відносини, пов'язані із функціонуванням, розповсюдженням, збереженням та використанням державної мови, стабілізувати конфліктні напруження навколо «мовного питання» в державі. Такий закон не тільки буде сприяти консолідації зусиль органів державної влади щодо забезпечення реалізації прав громадян у галузі використання української мови як державної, але й зробить державну мову зручним і універсальним засобом реалізації прав та свобод громадян.

Список використаних джерел

1. Вишняк О. Мовна ситуація та статус мов в Україні: динаміка, проблеми, перспективи (соціологічний аналіз) / О. Вишняк. – Київ : Ін-т соціології НАН України, 2009. – 176 с.
2. Євсєєва Г. П. Шляхи удосконалення державної мовної політики (на основі досвіду нормативно-правових актів Російської Федерації) / Г. П. Євсєєва // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. – 2011. – № 3. – С. 62–65.
3. Ковальчук Г. В. Аспекти проблеми двомовності в одеському регіоні / Г. В. Ковальчук // Проблеми сучасної педагогічної освіти: педагогіка і психологія. – 2007. – Вип. 13. – Ч. 2. – С. 97–102.
4. Куць О. М. Мовна політика в Україні: аналіз та впровадження : монографія / О. М. Куць, В. В. Заблоцький. – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2007. – 300 с.
5. Семенов В. М. Історичні витоки мовної регіоналізації України / В. М. Семенов // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Харків : Магістр, 2010. – № 2 (38). – С. 204–209.